

De Steenuil roept om hulp

Wat dacht u ervan om in het voorjaar in de nacht op pad te gaan, op zoek naar Steenuilen? Zorg voor een apparaat dat het geluid van het baltsroepende mannetje ten gehore brengt. Ga op een geschikte plek staan, speel het analoge of digitale geluid af, en dan maar wachten. Altijd spannend of de verlossende roep van een echte Steenuil uit de duisternis weerklinkt. "Hoor ik nu een tweede uil of zingt het geluid nog na in m'n oren?" Met een beetje geluk komt de maker wel in beeld, of doorbreekt het geluid van een Bosuil, overtrekkende ganzen, Smienten of steltlopers de donkere nacht. Wij willen graag dat u meehelpt Steenuilen op te sporen, om zo een goed beeld te krijgen van de stand en ontwikkelingen daarin. Dit alles natuurlijk met het doel om dit fiere uiltje voor ons platteland te behouden.

Uil in de problemen

Het gaat niet goed met de Steenuil. Volgens de nieuwe broedvogelatlas waren in 1998-2000 nog maar 5500-6500 paren in ons land, tegen 8000-12.000 rond 1980.

Op veel plaatsen in het land wordt de stand al jarenlang op de voet gevolgd, en maar al te vaak is de uitkomst in mineur. Eind jaren negentig leidde dit tot oprichting van de Stichting Steenuilenoverleg Nederland (STONE) en het uitbrengen door Vogelbescherming Nederland van een Plan van Aanpak. Hoewel er allerlei tellingen bij STONE of SOVON terecht komen via nestkaarten of Broedvogel Monitoring Project (BMP), blijken deze gegevens onvoldoende om goed greep te krijgen op wat er met het uiltje aan de hand is. Afgelopen jaar is op initiatief van de stuurgroep van het Plan van Aanpak en in opdracht van Vogelbescherming en het Expertisecentrum van het Ministerie van Landbouw, Visserij en Natuurbeheer door SOVON uitgezocht hoe de actuele verspreiding van de Steenuil en van steenuilonderzoekers in Nederland is, en hoe het telwerk verbeterd kan worden.

Meten is weten

De meeste Steenuil-onderzoekers hebben desgevraagd aangegeven bereid te zijn aan de gang te gaan met inventarisatiewerk en/of nest(kast)onderzoek.

SOVON gaat het in de eerste plaats om deugdelijke landelijke monitoring. Hoewel er in de BMP-proefvlakken heel wat Steenuilen voorkomen (50-200 paren op jaarbasis), zullen er minimaal 25 tot 35 nieuwe telgebieden met Steenuil bij moeten komen. Deze nieuwe telgebieden moeten zo optimaal mogelijk worden verdeeld over de verschillende landschappen, zowel in Steenuil-rijke als -arme gebieden. Het lastige van het BMP is echter, dat in een proefvlak behalve de Steenuil ook andere soorten geïnventariseerd moeten worden. Dit kan een belemmering vormen om nieuwe gebieden te onderzoeken. Het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels (LSB) biedt wel de mogelijkheid om één soort te tellen, maar voor dit project werd de Steenuil beschouwd als 'niet zeldzaam' genoeg. Mede vanwege de teruglopende stand wordt het nu echter zinvol geacht om de Steenuil ingaande 2003 op te nemen in de LSB-lijst van te onderzoeken soorten.

Steenuil-telgebieden

Met ingang van broedseizoen 2003 kunnen dus speciale gebieden worden aangemeld waar alleen Steenuilen worden geteld. Voorwaarde hierbij is, dat de inventarisatie gedurende ten minste enkele jaren zal plaatsvinden in vastomlijnde gebieden die volledig worden uitgekamd. Tellers kunnen zelf hun gebied

uitzoeken. Kies bij voorkeur een gebied dat u al kent, zodat u kunt inschatten hoeveel tijd de inventarisatie zal kosten en of deze lonend zal zijn. Leg het telgebied bij voorkeur in een voor die omgeving karakteristiek en homogeen landschap. Een telgebied kan natuurlijk (wegen, wateren, bosranden) of kunstmatige grenzen hebben (atlasblokken, km-hokken). Houdt eenmaal vastgelegde grenzen aan, want bij wijziging wordt de vergelijking geweld aangedaan. Voor monitoring is het belangrijk een dusdanig groot gebied te kiezen dat er minimaal 5 paar Steenuilen verwacht mogen worden. Als u geen flauw idee hebt omtrent het voorkomen van deze soort in het beoogde gebied, is het raadzaam eerst een jaar informatie te ver-

U kunt zich aanmelden voor deelname aan het Steenuilen Overleg Nederland door begunstiger van de stichting te worden. Stuur uw naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres naar:

**Stichting STONE, p/a K. Boer
Benedictijnenstraat 60
1566 LJ Assendelft.**

Maak ook minstens 5 euro over op giro 333 08 52 t.n.v. Stichting Stone Steenuilenoverleg Nederland te Raalte en u ontvangt de nieuwsbrief en een uitnodiging voor de jaarlijkse contactdag.

zamelen en dan pas de grenzen van het telgebied vast te leggen. In gebieden met vrij veel Steenuilen, zoals hier en daar in Gelderland, Overijssel en Utrecht (26-100 paren per atlasblok) zal een telgebied van 125-500 ha voldoende groot zijn, maar in magere gebieden (minder dan 10 paren per atlasblok) zal het eerder om 2500-5000 ha gaan (1-2 atlasblokken).

Inventariseren is nachtwerk

Het inventariseren houdt in dat het telgebied tussen half februari en half april

minimaal drie maal in de avondschemering (tot rond middernacht) of ochtendschemer (tot een uur voor zonsopkomst) volledig wordt 'afgewerkt' op roepende Steenuilen. Zichtwaarnemingen overdag (februari-augustus) kunnen aanvullingen opleveren, net als contacten met bewoners. Tijdens het inventariseren is het noodzakelijk de baltsroep ten gehore te brengen: een wat monotoon 'ghuuk'. Het alarmgeluid, veelal het korte en heftige 'pieuw', is onvoldoende om een territorium vast te stellen, maar vormt in gebieden met lage steenuil-dichtheden soms de enige aanwijzing. Probeer dan overdag meer informatie te verzamelen. Breng de baltsroep op elke plek ongeveer 10x achtereen ten gehore (bandje, CD of maak het geluid zelf), en kies de volgende plek op 250-500 m afstand. Kijk uit voor dubbelstellingen en verplaatsingen. Gebruik altijd geluidnabootsing, want de werkwijze moet jaarlijks overeenkomen. Noteer alle waarnemingen (met datum en bijzonderheden) op een kaart en bepaal aan het eind van seizoen het aantal territoria. Vul het aantal territoria in het telgebied in op het LSB-formulier voor Zeldzame soorten (voorzijde formulier, met soortenlijst). U kunt de Steenuil (euringcode 7570) invullen op een blanco regel aan het eind van de soortenlijst. Losse meldingen buiten het telgebied kunnen worden ingevuld op de andere zijde van het Z-formulier. Voor uitgebreide informatie wordt verwezen naar de Steenuilen-handleiding van STONE. Een kopie over het inventariseren uit deze handleiding kunt u aanvragen bij SOVON.

Overige gegevens

Beschikt u over monitoring-gegevens teruggaande tot 1990 (eerder mag ook!), dan zijn wij daarin hevig geïnteresseerd. Geef s.v.p. niet alleen de aantallen per jaar, maar ook relevante informatie over het onderzoeksgebied (teken grenzen in op kaart) en de werkwijze (alleen nesten of ook territoria; volledigheid). Informatie uit broedbiologisch onderzoek kan het inzicht in aantalsveranderingen vergroten. Nestgegevens kunnen worden ingevuld op de gele nestkaarten die verkrijgbaar zijn bij SOVON.

Meedoen? Vooraf aanmelden!

Meldt uw telgebied voor de start van de inventarisatie bij SOVON aan, en stuur een kaart mee met de precieze grenzen. Dit is belangrijk om dubbel werk te vermijden, want er zijn de afgelopen maanden al toezeggingen gedaan voor inventarisatie in 30 telgebieden. Op verzoek kan SOVON kopieën aanleveren van kaarten per atlasblok (geef num-

mers op). En u weet het ...monitoring is er vooral voor volhouders.

Coördinatie

De coördinatie van het monitoring-onderzoek naar de Steenuil valt ingaan- de 2003 onder verantwoordelijkheid van de SOVON-districtscoördinatoren. Uw aanmelding, kaart met gebiedsgrenzen (alleen in het eerste jaar), telformulier en eventueel nestkaarten kunt u zonder

postzegel opsturen naar SOVON, Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek- Ubbergen. SOVON werkt samen met en speelt gegevens door naar STONE.

Arend J. van Dijk, Chris van Turnhout & Henk-Jan Ottens

Opnieuw influx Witbuikrotgans in januari

Het verschijnen van Witbuikrotganzen rond de jaarwisseling wordt bijna een vaste gewoonte. Deze vogels zijn afkomstig van Spitsbergen en Oost-Groenland, en overwinteren normaliter in Deense wateren en aan de Engelse oostkust. Vorst, en dan vooral hevige sneeuwval, wil de vogels echter wel eens naar onze contreien bewegen. Soms gaat het daarbij extreme aantallen, zoals tijdens de invasies in 1995/96 (800 vogels) en 1996/97 (345; zie Limosa 72: 89-98). Bij een soort waarvan de totale populatie 'maar' 5000 vogels telt, zijn dat geen kleine aantallen. Vorig seizoen (2001/2002) werden de Witbuiken in Denemarken eind december geconfronteerd met ijs en sneeuw, en vrijwel direct daarop verschenen de eerste dieren in ons land. Naar schatting ging het hooguit om zo'n 175 vogels, waarvan de meeste in traditionele gebieden werden gezien: Friese kust, Wieringen en de omgeving van de Putten, bij de Hondsbossche Zeewering (Noord-Holland). Dit seizoen zien we een vrijwel identiek verloop. Tijdens de vorstperiode eind december/begin januari daalde het kwik in Denemarken tot -20°C en viel er een pak sneeuw. Direct de eerste dagen van januari verschenen daarop Witbuikrotganzen aan de Nederlandse kust.

Rond de midwintertelling van half januari waren naar schatting 300-350 individuen in ons land aanwezig. In tegenstelling tot 2001/2002 werden nu ook veel vogels (max. 67) in het Deltagebied aangetroffen. Verder zaten er grotere aantallen rond de Putten (max. 84), op Wieringen (max. 80) en op Texel (max. 36). Daarnaast werden ze gezien langs de Fries-Groningse kust, op Terschelling en langs de Friese IJsselmeerkust. Lang niet alle waarnemingen zijn op dit moment bekend, zodat het mogelijk om nog grotere aantallen gaat. Daarmee schaaft 2002/2003 zich bij de beste drie seizoenen ooit voor de Witbuikrotgans in Nederland. Inmiddels zijn ook vier geringde vogels afgelezen (tenminste drie daarvan in 2001 geringd in Denemarken). Eind januari waren op de meeste plaatsen nog steeds groepen aanwezig, waaronder 94 bij de Putten.

Gebaseerd op informatie van de websites van VWG Walcheren, VWG Alkmaar, VWG Wierhaven, VWG Texel, Lauwersmeer/R. Cazemier, Avifauna Groningen en diverse losse waarnemingen

Kees Koffijberg

Stichting Wólka

Postbus 483
6700 AL Wageningen
Tel: 0317-415205
Fax: 0317-415430
E-mail: info@wolka.org
Website: www.wolka.org

Vogel- en Natuurreizen in Noordoost Polen

Biebrzamoerassen, Oerbos van Białowieża,
Mazurische Meren

Groepsreizen

Mei: 10-daagse vogelreizen € 637,- all-in
September: 10-daagse najaarsreis € 650,- all-in

Individueel

Vele individuele reismogelijkheden voor vogelaars,
wandelaars, fietsers, kanovaarders,
ouders en kinderen

Wij verzorgen ook reizen op maat

U overnacht bij gastvrije boeren, een van de manieren waarop stichting Wólka de kleinschalige landbouw in Noordoost Polen ondersteunt.